

Bokanmälningar

Åke E Andersson:

Kreativitet. Storstadens framtid

Regionplanekontoret inom Stockholms läns landsting har givit Åke Andersson i uppdrag att "i en idé- och debattbok sammanfatta den moderna storstadsforskningens rön om utvecklingens drivkrafter och dra slutsatser för Stockholm därur". Resultatet föreligger nu i form av boken *Kreativitet. Storstadens framtid* (Prisma/Regionplanekontoret, Stockholm, 367 s.)

Åke Anderssons nya bok är stimulerande. Den behandlar problem vars lösningar blir väsentliga för Stockholms framtid. Boken är en diger lunta på 367 sidor. Den är rikt illustrerad med ett antal utsökta bilder, såväl i färg som svartvitt, vilket gör den extra lockande.

Boken är disponerad i två delar. I del 1 diskuterar Åke Andersson grunderna för de medeltida handelsstädernas tillväxt med hänvisning till bl a Henry Pirenne. Han behandlar dessutom insiktsfullt den kreativa människans egenskaper som bakgrund till en diskussion om det kreativa samhället i modern tid. Att teorier för handel och lokalisering också presenteras är naturligt med tanke på att författaren är ekonom.

I del 2 behandlas storstadsregionens framtid. Bokens centrala hypotes är att storstäderna har komparativa fördelar i kunskapsintensiva verksamheter; mindre städer får ta sig an mer rutinmässig produktion av varor och tjänster i en hierarkisk ordning. Författaren redovisar empiriska belegg för denna väletablerade hypotes och presenterar välkända teorier om hur markvärdets fördelning över stadsytan bestäms (von Thünen, Alonso,

Muth), existensen av tekniska stordriftsfördelar, lokala kollektiva nyttigheter i städer (Artle), vikten av att beakta ömsesidiga beroenden vid lokalisering av bostäder och arbetsplatser (med hänvisningar till egna arbeten), trängselkostnadernas betydelse etc.

Förtätning

I det avslutande kapitlet föreslås en rad åtgärder som enligt författaren skulle befrämja Stockholms framtid. Exempelvis bör man i högre grad än hittills öppna Stockholm för den internationella kapitalmarknaden, en "fortsatt utbyggnad av de nordiska samarbetsorganen bör lokaliseras till Stockholm" (sid 323), det är "rimligt att introducera en europeisk varubörs för pappersmassa, sågade trävaror och andra skogsprodukter i Stockholm", man bör satsa på en internationellt orienterad forskarutbildning i Stockholm, på en världsutställning förlagd dit etc (sid 324-325).

Vidare "måste" Storstockholmsregionen förtätas (sid 328). I regionens norra del utvecklas nu en högteknologisk elektroniktriangel med spetsarna i Uppsala, Kista och KTH. "Den södra delen av regionen behöver en likartad strategisk struktur för att långsiktigt kunna balansera norra delen av regionen" (sid 341). Det bör därför skapas ett biotekniskt centrum lokaliserat till Huddinge: "Vad som krävs är ett andra universitet i Stockholmsregionen, lokaliserat till Huddinge" (sid 344). Vi får veta att Stockholms universitet är alldeles för stort och behöver bantas till förmån för detta nya universitet i söder.

Satsningen på den södra regionen bör kompletteras med en inrikesflygplats vid Tullinge som en pendang till Arlanda flygplats. Storstockholmsområdet bör få en trekärnig struktur med City, Kista och Huddinge som kärnor. Vidare bör en stadsmotorväg byggas över Mäläröarna och förena Huddinge med Kista, den s k Kungshattleden (sid 354-358).

Tvårsäkerhet

Flertalet av förslagen är utan tvivel värda en seriös debatt. Men man blir lite perplex över den tvårsäkerhet med vilken de förs fram. Jag frågar därför i vilken grad Åke Andersson menar att förslagen är analytiskt väl underbyggda av "den moderna storstadsforskningens rön om utvecklingens drivkrafter" och i vilken grad författaren har "tyckt till". På den här punkten får läsaren ingen vägledning. Jag skall därför uppehålla mig vid detta centrala problem med några kritiska frågor.

För det första ifrågasätter jag det välbestänkta i att *som en princip* utnyttja funna korrelationer mellan stadsstorlek och existensen av kunskapsintensiva verksamheter i ett historiskt material för att utan vidare spisning föreslå en rad åtgärder för att öka specialiseringen i denna riktning inom Storstockholmsområdet. Det är möjligt att sådana åtgärder är ett steg i rätt riktning, men hur *vet* Åke Andersson egentligen att så är fallet? Det är en fråga som det återstår att klara ut.

För det andra så tycks Åke Andersson utgå från att optimum är att uppfatta som ett gungbråde i jämvikt. Nu råder en övervikt i norr genom att universitetet och flygplatsen är lokaliserade dit. För att "balansera" detta "måste" man ha ett nytt universitet och en flygplats i söder. Men det är väl ett lite speciellt optimumbegrepp som här lanseras? Är det inte i själva verket så att det snarare är *rättviseföreställningar* som ligger till grund för förslagen; den norra delen har fått så mycket, så nu är det den södra delens tur. Det är inget som hindrar att man lägger rättviseföreställningar till grund för politik. Men ett sådant mål bör i så fall uttalas och

inte draperas och döljas i vetenskapens mantel. Ett problem blir då att svara på frågan varför en lokalisering till söder är mera rättvis än en till väster? Skall Stockholms stad stå för fiolerna, så blir det närmast en fråga om vad som är den rättvisa inomregionala fördelningen. Men är det staten som skall betala så vidgas frågan till att gälla den interregionala fördelningen av resurser. Varför är inte en lokalisering till Västerås eller Eskilstuna en minst lika rättvis lokalisering av ett nytt universitet?

För det tredje påstår Åke Andersson att Stockholms universitet är för stort och ineffektivt och behöver bantas till förmån för detta nya universitet. Det kan vara så, men vad har han för belägg för detta? Några sådana presenteras inte i boken. Universitetet vid Berkeley är av samma storleksordning som Stockholms universitet. Menar Åke Andersson att också detta är ineffektivt? Och om det nu är så att mindre universitet faktiskt är mera effektiva än större, så kanske den nuvarande spridningen av universitetsresurserna på ett antal mindre regionala högskolor skall drivas ännu längre! Men vart tog då storstadens komparativa fördelar i form av synergieffekter av "mångfald" och "stordriftsfördelar" i forskning och utveckling vägen? Detta utgör ju bokens ledmotiv.

För det fjärde: Hur *vet* Åke Andersson att det skall vara just *tre* kärnor som utgör den optimala stadsstrukturen för storstockholmsområdet? Och i så fall varför inte City, Kista och Nacka med en österled mellan Kista och Nacka? Och om man nu skall ha de tre kärnor som Åke Andersson föreslår med bl a ett nytt universitet förlagt till Huddinge, vad blir då egentligen det avgörande skälet till att man skall bygga stadsmotorvägen Kungshattleden för att förbinda Huddinge med Kista? Om man får ett nytt universitet och en ny flygplats förlagd till den södra delen så torde väl behovet av en Kungshattsled minska? Det räcker inte med att ge belägg för att leden medför tidsvinster. Frågan är om de är värda kostnaderna för leden och om något *annat alternativ* kanske rentav är bättre. Detta är obesvarade frågor i Åke Anderssons bok; några alternativ diskuteras överhuvudtaget inte.

Inspirerande

Att författaren alltför lättvindigt drar slutsatser och ger bestämda rekommendationer är bokens stora svaghet. Analysen är inte tillräcklig för att man som Åke Andersson skall kunna hävda att alla dessa förslag bör genomföras. Flera av dem är endast intressanta uppslag för debatt. Förslagen synes också väl stämma överens med trenderna i dagens storstadspolitiska debatt. I sin iver att förbättra världen visar författaren inte en tillräcklig distans till sina förslag.

Avslutningsvis vill jag framhålla att större delen av boken är lättläst och trevligt skriven. På sina ställen är den kanske onödigt ordrik och det är mitt intryck att den skulle ha vunnit på att kortas genom en något mera sparsmakad stil. Sådana randanmärkningar skall inte skymma huvudintrycket att Åke Andersson skrivit en mycket inspirerande och läsvärd bok med många förslag väl värda att debattera vittnande om såväl lärdom som kreativitet.

Docent *Roland Andersson*
Nationalekonomiska institutionen
Stockholms universitet